

KELRIKALIZÁCIA POLITICKÉHO ŽIVOTA – REALITA PONOVBROVÉHO SLOVENSKA

ŠTEFAN SURMÁNEK

Inštitút politológie
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
Email: stefan.surmanek@unipo.sk

Abstract:

After the gaining of independence in 1993 we notice a close connection of the Catholic Church and the interests of its managing authorities with the representatives of the state power, what entitles us to claim, that with the establishment of the independent Slovak Republic began the proces of its clericalization. By a close and frequently also co-ordinated cooperation of the religiously oriented political subjects with the representatives of the Catholic Church try the ultimately mentioned to spread their influence on all the areas of the public administration and thus indirectly (in many cases also by an open political engagement) to participate in the political decision making and in the determination of the character of the development of the particular areas of the public life. The consequence is, on the one hand, the „politization“ of the religion and the church activities, on the other hand it leads to the „religionization“ of the political and public life and to the strengthening of the privileged position of the Catholic Church in the structures of the public power in Slovakia as well.

Keywords:

Clericalism, Catholic Church, Rechristianization, Secularisation, Vatican treaty

Po roku 1990 dochádza na Slovensku (ale aj v ďalších transformujúcich sa štátoch strednej a východnej Európy) k zblížovaniu štátnej moci s cirkvami, ktoré je tými poslednými chápané predovšetkým ako možnosť obnovy svojho predchádzajúceho postavenia a vplyvu v novorodiacom sa demokratickom systéme a zároveň aj ako cesta prinavrátania v minulosti neprávom skonfiškovaného majetku a efektívny spôsob jeho zabezpečenia. Dôležitým nástrojom realizácie katolíckou cirkvou vytýčených cieľov je uzatváranie zmluvných vzťahov v podobe medzištátnych zmlúv alebo konkordátov, teda dohovorov medzi svetovým centrom katolicizmu – Vatikánom a politickými reprezentáciami jednotlivých krajín. Zmluvy takéhoto typu ako pravidlo upevňujú postavenie katolíckej cirkvi v príslušnom štáte, poskytujú jej nadštandardné výhody a dávajú jej (a prostredníctvom nej aj Svätej stolici) možnosť zasahovať do diania v štáte a upevňovať svoj vplyv v politických ale aj širšie chápaných spoločenských záležitostiach. Z uvedeného vyplýva poznanie, podľa ktorého charakteristickým znakom takýchto zmlúv je ich nevyváženosť, poskytujúca jednému z účastníkov zmluvného vzťahu neprimerané množstvo výhod na úkor toho druhého. Nie vždy tou znevýhodnenou stranou musí byť štát a jeho záujmy. Nezriedka

sa takýto zmluvný vzťah (ako tomu bolo v prípade hitlerovského Nemecka či Mussoliniho Talianska) uzatváral za účelom ovládnutia katolíckej cirkvi, odstránenia jej moci a vplyvu v spoločnosti a jej podriadenia záujmom štátu a v ňom vládnuvích politických špičiek. Neplatí to v prípade uzatvorenia Základnej zmluvy medzi SR a Svätou stolicou, pretože v tomto prípade ide o zmluvný dokument, realizáciou ustanovení ktorého sa posilňuje hospodárska a politická moc ako aj postavenie a vplyv katolíckej cirkvi na Slovensku.

Úzke prepojenie katolíckej cirkvi a záujmov jej riadiacich orgánov s predstaviteľmi štátnej moci, také typické pre ponovembrové Slovensko tvorí podstatu klerikalizmu, ktorý by sme mohli definovať ako ideológiu „náboženských organizácií a štruktúr, ktoré využívajú všetky možné prostriedky, predovšetkým však prostriedky politické na manipuláciu a ovplyvňovanie politikov v prospech svojich záujmov a cieľov s využitím náboženského cítenia veriacich“ (Dányi-Bařala, 2006, s. 10). Práve prostredníctvom úzkej a nezriedka aj koordinovanej spolupráce nábožensky orientovaných politických subjektov s predstaviteľmi katolíckej cirkvi sa posledne menovaní snažia prenikať do oblasti verejnej správy a tým nepriamo participovať na politickom rozhodovaní a organizácií jednotlivých oblastí verejného života. Dôsledkom takejto činnosti a zároveň charakteristickou črtou klerikalizmu je na jednej strane, politizácia náboženstva a cirkevnej činnosti, prejavujúca sa nárastom mocenských nárokov cirkvi a jej úzkeho prepojenia na politické subjekty, na strane druhej je to ponáboženštenie politického a verejného života a posilňovanie privilegovaného postavenia katolíckej cirkvi v štruktúrach štátnej moci. Klerikalizácia politického a verejného života znamená cieľavedomé a mocenskými záujmami motivované zasahovanie katolíckeho kléru do politického a spoločenského diania, čo im pridáva punc „politicky“ významných subjektov prekračujúcich svoje pôvodné určenie – byť predstaviteľmi náboženských komunít a plniť svoje pastoračné poslanie, zamerané predovšetkým na uspokojovanie náboženských potrieb veriacich. Pojmom klerikalizmus teda označujeme takú činnosť cirkevných ale aj im blízkych politických činiteľov, ktorá prekračuje hranice svojho skutočného účelu – v prípade cirkvi a jej pred-

staviteľov sa jedná o riadenie a organizáciu cirkevného života a uspokojovanie náboženského vyžitia svojich veriacich, v prípade politických aktérov ide o činnosť, zameranú na organizáciu a riadenie verejných záležitostí, dotýkajúcich sa každého občana štátu. Z uvedeného vyplýva, že nie každý prejav náboženskej viery, resp. každú činnosť cirkvi môžeme považovať za prejav klerikalizmu. Preto týmto termínom je zmysluplné označovať len tie aktivity a postupy katolíckeho kléru a jemu blízkych politických spojencov, ktorí, využívajúc a nezriedka aj zneužívajúc základné tézy kresťanskej vierouky ako aj presvedčenie a zmýšľanie veriacich, sledujú svoje konkrétne politické a mocenské záujmy a ciele. Inak povedané, pojmom klerikalizmus označujeme spravidla také aktivity politických a cirkevných činiteľov, ktoré ako pravidlo smerujú k získaniu, udržaniu, prípadne reštaurovaniu vedúcej úlohy cirkvi a duchovenstva v politickom, kultúrnom a hospodárskom systéme spoločnosti. Jedná sa teda o nastolenie a upevnenie stavu, v ktorom dominantné postavenie a vplyv katolíckej cirkvi sa prejavuje vo všetkých sférach štátneho ale aj širšie chápaného spoločenského vývoja, tak ako to bolo typické pre prostredie vojnovkej klérofašistickej Slovenskej republiky, či fungovanie autoritárskeho klerikálneho režimu v Rakúsku po roku 1934, v ktorom, podobne ako v prípade vojnového Slovenska vedúce, t. j. monopolné postavenie v štruktúrach štátnej moci zohrávali katolícky orientované a ku katolicizmu sa hlásiace politické strany.

Aj keď nie tak otvorene a manifestačne, ale v duchu týchto tradícií sa postupne upevňuje mocenské postavenie katolíckej cirkvi na Slovensku a adekvátne tomu sa rozširuje jej vplyv na činnosť a rozhodovanie politických reprezentácií a na politické dianie, čo jednoznačne potvrdzuje prebiehajúci proces klerikalizácie slovenskej spoločnosti a politického vývoja v štáte, ktorému sa, aj vzhľadom na ústretovosť predstaviteľov štátnej moci voči záujmom a potrebám katolíckej cirkvi darí a ktorému aj vďaka tomu boli vytvorené optimálne podmienky. Obsah a zameranie už prijatých, resp. pripravovaných zmlúv medzi SR a Svätou stolicou, úzka spolupráca a v mnohých oblastiach skoro idylické spolunažívanie predstaviteľov katolíckej cirkvi s prevažnou časťou politických elít ako aj privilegované postavenie tejto

cirkevnej organizácie nenechávajú nikoho na pochybách, že sa jedná o čiastočné nadviazanie na historické tradície a skúsenosti z obdobia klérofašistickej Slovenskej republiky.

Niektorí slovenskí autori, konkrétne sociológ M. Tížik „Ideologickú situáciu na Slovensku po roku 1993 hodnotí ako legitimitu náboženstva a legitimizáciu náboženstvom“ (cit. podľa Geremešová, 2013, s. 71 – 72). Inak povedané, v novom demokratickom prostredí štátna moc využíva náboženstvo a cirkvi, zvlášť postoje a vplyv predstaviteľov katolicizmu na legitimizáciu existujúcich politických pomerov a rozhodnutí vládnucich politických elít, na strane druhej, cirkvi a ich predstavitelia to chápu ako vhodné prostredie na posilňovanie svojho vplyvu v spoločnosti a tiež ako možnosť na ďalšie prehlbovanie procesu rekrisianizácie. Výsledkom je stav, v ktorom „verejná sféra (vrátane jej politickej úrovne – Š. S.) je monopolizovaná najväčšou cirkvou alebo najväčšími náboženskými aktérmi, ktorí spoločnosť na inštitucionálnej úrovni desekularizujú“ (Tížik, 2011, s. 337). Nevyhnutným dôsledkom procesu rekrisianizácie spoločnosti je jej desekularizácia, t. j. oslabovanie laického charakteru štátu a jednotlivých oblastí sociálneho celku. Súčasťou, presnejšie povedané, podstatnou črtou procesu rekrisianizácie je klerikalizácia, ktorú autor daného príspevku chápe v užšom význame, teda ako proces postupnej konvergenencie politických a mocenských záujmov predstaviteľov cirkví, v prvom rade cirkvi katolíckej s jej blízkymi politickými aktérmi.

Počiatky opätovného rozmachu procesu klerikalizácie našej spoločnosti a politického života spadajú do obdobia rozpadu Československej federatívnej republiky a následného vzniku samostatného Slovenska v roku 1993. Mnohí teoretici – vychádzajúc z analýz možných dôsledkov rozpadu spoločného štátu na budúci vývoj v SR – poukazovali, okrem iného, na dve tendencie, ktoré zohrajú úlohu dôležitého faktora, určujúceho charakter a smerovanie politického diania v podmienkach formovania nového štátneho útvaru. Prvou bola myšlienka o náraste prejavov nacionalizmu v programoch a činnosti niektorých politických subjektov, resp. ich nacionalisticky orientovaných frakcií (SNS, HZDS, KDĽH), ako aj o nevyhnutnom rozširovaní a stupňovaní požiadaviek

maďarskej menšiny a aktivizácii jej politických predstaviteľov, nezriedka vedúcich k zhoršovaniu vzťahov medzi SR a Maďarskom. Tou druhou bolo presvedčenie o posilňovaní a rozširovaní vplyvu náboženstva a katolíckej cirkvi na všetky oblasti transformujúcej sa slovenskej spoločnosti a na činnosť našich politických elít, čo sa v konečnom dôsledku zákonite prejavilo v náraste prejavov politického klerikalizmu.

Preto už v tej dobe niektorí slovenskí teoretici, ako napríklad sociológ Boris Zala, upozorňovali na nebezpečenstvo „klerikalizácie a faktického potlačania občianskych slobôd klerikálnymi normami“ (Tížik, 2011, s. 173). Ako v prvom, tak aj v druhom prípade sa tieto prognózy niekedy viac, niekedy menej aj potvrdili. Boli to hlavne predstavitelia Hnutia za demokratické Slovensko (HZDS) a Kresťanskodemokratického hnutia (KDĽH), ktorí v úzkej súčinnosti s vedúcimi činiteľmi katolíckej cirkvi začali presadzovať agendu tejto najpočetnejšej a najvplyvnejšej cirkevnej organizácie, ktorá využijúc zmenu politického systému nezakryte a otvorene deklarovala svoju snahu stať sa lídrom na poli ideového a morálneho prerodu slovenského národa. Výroky hlavného ideológa HZDS A. M. Húsku či vyjadrenia predsedu KDĽH J. Čarnogurského, odsudzujúce konzumný spôsob života ľudí v moderných demokraciách, založených na liberalizme a voľnomyšlienkarstve, tvoriacich podstatu moderného sekulárneho štátu získali všeobecnú známosť a podporu zo strany konzervatívneho vedenia katolíckej cirkvi. Obraz nepriateľa, vystupujúceho v podobe komunizmu, ateizmu, liberizmu, relativizmu a sekularizmu, ako aj presvedčenie o nutnosti permanentného boja proti ich nositeľom sa stal dôležitou súčasťou aktivít predstaviteľov cirkevného a politického klerikalizmu na Slovensku, pre ktorých sa eliminácia prejavov týchto nebezpečných „izmov“, ohrozujúcich „kresťanského a katolíckeho ducha“ slovenského národa stala hlavnou náplňou a poslaním ich činnosti. V predstavách a túžbach novodobých klerikálnych síl sa samostatná Slovenská republika mála stať akýmisi laboratóriom Európy, v ktorom by sa kresťanský a katolícky národ slovenský a jeho štátna organizácia stali príkladom zbožnosti a vernosti svojim kresťanským koreňom a prototypom dôsledného naplňovania svojho evanjelizačného posolania. Stručne povedané, cieľom bola

evanjelizácia Slovenska ako predloha a návod evanjelizácie zjednocujúcej sa Európskej únie.

Samozrejme, že pod patronátom a gesciou katolíckej cirkvi a Svätej stolice. Nevideli, resp. nechceli vidieť pôsobenie a vplyv objektívnych faktorov, smerujúcich Európu k multikulturalizmu a multireligiozite, ale hlavne k laicky a sekulárne orientovanej občianskej spoločnosti, v ktorej jednotlivé vierovyznania a cirkvi sa stávajú súkromnou záležitosťou jednotlivcov a ktoré ako také sú vytláčané mimo oblasť štátneho a politického, t. j. verejného diania.

V intenciách upevňovania a rozširovania spolupráce s cirkvami a náboženskými spoločnosťami (pričom spolupráca s katolíckou cirkvou je chápaná ako prioritná) pôsobí aj terajšia vládna garnitúra v čele s jej predsedom R. Ficom, ktorý na stretnutí s predstaviteľmi cirkvi a náboženských spoločností, konanom na Úrade vlády SR dňa 24. 1. 2008 prezentoval snahu svojej vlády úzko spolupracovať s cirkvami a ich predstaviteľmi, zdôrazňujúc ochotu a odhodlanie vychádzať v ústrety ich požiadavkám, čím vlastne vyjadril súhlas s posilňovaním ich vplyvu v štruktúrach štátu a všetkých oblastiach spoločenského života.

Zároveň tým poprel svoje predchádzajúce vyjadrenia a názory, resp. vyhlásenia o nutnosti realizácie odluky cirkví od štátu, ktoré, ešte ako opozičný poslanec NR SR verejne deklaroval na pôde tejto, ale nielen tejto inštitúcie. V súlade s cieľmi a očakávaniami protagonistov klerikalizmu zdôraznil nutnosť naďalej upevňovať jednotu cirkvi a štátu, pretože si uvedomuje, že „väčšina občanov nášho štátu je popri občianskom princípe aj integrálnou súčasťou svojej cirkvi. Obrazne povedané, bol by som veľmi rád, keby popri myšlienke, že veriacemu človeku je cirkev matkou, tak štát nech je všetkým jej občanom otcom“ (Fico, n. d.). Je veľmi ťažké predstaviť si funkčné spojenie tak rozdielnych princípov a prístupov, akými sú na jednej strane princípy a pravidlá modernej občianskej spoločnosti a jej zodpovedajúca nábožensky neutrálna podstata štátneho útvaru, o čom svedčí aj znenie čl. 1. Ústavy SR, v ktorom sa uvádza, že Slovenská republika sa neviaže na nijakú ideológiu ani náboženstvo, na strane druhej princípy a normy kresťanského učenia a pohľad cirkevných predstaviteľov na postavenie, význam a úlohy náboženstva a cirkví v organizácii laického štátu a rozvoji

sekularizujúcej sa spoločnosti. Vyjadrenie R. Fica vychádza z mylného predpokladu, podľa ktorého každý pokrstený a veriaci človek sa automaticky stáva integrálnou súčasťou cirkevnej organizácie, podieľajúcou sa na jej financovaní, zapájajúcou sa do činnosti a života cirkevných komunít, t. j. že je aktívnou súčasťou jej štruktúry.

Skutočnosť je však iná. Poukazuje skôr na to, že správanie a aktivity prevládajúcej časti veriacich lepšie vystihuje výraz „formálne veriaci“, resp. sviatoční veriaci, pre ktorých sa sporadická účasť na náboženských obradoch (zvlášť počas významných cirkevných sviatkov) stáva alfou a omegou ich náboženského života a spätosti s cirkevnou organizáciou, pričom, ako pravidlo, väčšina z nich je odtrhnutá, presnejšie povedané izolovaná od diania v cirkevných zboroch. Podobne ako v prípade vzťahu občanov k politickým stranám a hnutiam, charakteristickou črtou ktorého je pasivita, nezáujem a nechuť k členstvu a aktívnej politickej a verejnej angažovanosti, prejavujúcej sa napr. v klesajúcej účasti obyvateľov na volebných aktoch, tak aj v prípade spojenia veriacich s cirkevnými organizáciami (v najväčšej miere sa to opäť týka katolíkov a katolíckej cirkvi) prevládajúcim prejavom tohto vzťahu je pasivita a nezáujem o dianie v tých organizáciách, ktoré, podľa mienky R. Fica predstavujú ich kolektívnu matku. Slováci už jednou kolektívnou matkou (Matica Slovenská) disponujú, tá druhá sa rodí v hlavách našich politických predstaviteľov a ich cirkevných spojencov úmerne silnejúcim tendenciám klerikalizácie spoločnosti a politického diania na Slovensku.

Ak by sme aj uznali opodstatnenosť podobných prirovnaní, ktoré nie vždy korešpondujú so skutočným presvedčením mnohých našich politických predstaviteľov, vzhľadom na historické súvislosti a paralely, ako aj na charakter vzťahu medzi veriacimi a cirkvami, výstižnejším sa nám javí slovné spojenie „cirkev v úlohe macochy“, nie však v postavení starostlivej, milujúcej, odpúšťajúcej a obetujúcej sa matky. Tak ako kompletná a funkčná, t. j. tradičná rodina nie je, podľa mienky našich klerikálov možná bez spoločného a harmonického spolunažívania otca a matky, tak aj funkčná spoločnosť a jej štátna organizácia sú možné len za predpokladu harmonizácie cirkevných a štátnych záuj-

mov a úzkej spolupráce cirkví, zvlášť tej katolíckej s orgánmi a inštitúciami verejnej správy.

Harmonizácia vzťahov medzi nimi je úloha, ktorá, na základe vyjadrenia R. Fica stojí ako pred cirkvami, tak aj pred štátom, pretože „na poli vzťahov cirkvi a štátu nás čaká zelený stôl, pri ktorom sine ira et studio – teda bez nenávisťi a zaujatosti treba etablovať zložité spoločensko-občianske i nábožensko-morálne otázky života nás všetkých“ (Fico, n. d.). Prezentované oficiálne postoje R. Fica z veľkej časti nadväzujú na už skôr vyslovené názory bývalého premiéra SR V. Mečiara, ktorý na stretnutí s predstaviteľmi Konferencie biskupov Slovenska a zástupcom Svätej stolice na Slovensku apoštolským nunciom L. Dossenom dňa 20. 7. 1997 zdôraznil nutnosť rešpektovať právo cirkvi aktívne zasahovať do verejného diania, pretože „cirkev musí mať istý vplyv na tvorbu politiky z hľadiska dodržiavania zásad viery“ (Dossen, 1997, s. 2). Reagujúc na vystúpenia predsedu vlády SR, zástupcu Vatikánu L. Dossena v súvislosti s otázkou politických aktivít katolíckych veriacich, resp. cirkevných činiteľov vyslovil presvedčenie, podľa ktorého každý „človek by mal svoje politické rozhodnutia robiť s tým, aby nezabúdala na svoju katolícku, resp. kresťanskú identitu“ (Dossen, 1997, s. 2), inak povedané, každý občan, počnúc radovým voličom a končiac najvyššími verejnými činiteľmi, zvlášť, ak sa hlásia k svojim kresťanským koreňom by sa pri svojich politických, ale nielen politických rozhodnutiach mali viesť princípmi kresťanskej viery a samozrejme aj odporúčaniami príslušných cirkevných inštitúcií a ich predstaviteľov. Bez cirkvi teda nie je možné pochopiť a riešiť všetky dôležité otázky a problémy spoločenského života, vrátane jej politickej dimenzie, v dôsledku čoho sa cirkev dostáva do postavenia pomocníka a partnera štátnej moci, takže z celkom pochopiteľných dôvodov sa jej oprávnené priznáva status špecifickej súčasti štátnej správy – takýto je odkaz mnohých našich politických klerikálov predstaviteľom cirkevnej hierarchie.

Široká spolupráca cirkví so štátom a úzke prepojenie ich záujmov a následné spolitizovanie činnosti cirkví a náboženských spoločností je nebezpečné ako pre štát, tak aj pre samotné cirkevné organizácie. Z dlhodobého hľadiska a perspektív to môže mať pre cirkvi neželateľné dôsledky, prejavujúce sa v strate prestíže

a podpory zo strany radových veriacich, ktorí sa na podobné aktivity cirkevných činiteľov pozerajú s odstupom a s určitou dávkou nedôvery, nezriedka vedúcej k otvorenému odsúdeniu takýchto praktík. Ani pre predstaviteľov politických reprezentácií nemusí byť úzka spolupráca a nadštandardné vzťahy s cirkvami a ich vedúcimi kruhmi vždy prínosná a za každých okolností aj politicky únosná, pretože prepojenie takéhoto charakteru môže v očiach voličskej a laickej verejnosti generovať pocity nedôvery k ich politickým reprezentantom, spochybňovať ich nezávislosť a nestrannosť a v konečnom dôsledku spochybňovať ich skutočné poslanie a ciele – byť zástupcami, obhajcami a realizátormi záujmov a potrieb občianskej verejnosti. Ak sa politickí aktéri nechcú spreneveriť svojej podstate a tým úlohám, ktoré vyplývajú z ich kompetencií a postavenia v štruktúrach štátnej, resp. samosprávnej moci, nesmú preferovať záujmy jednej skupiny, jednej organizácie, nech by bola akokoľvek početná a vplyvná na úkor ostatných zložiek obyvateľstva. Bol by to koniec demokracie a právneho štátu, koniec náboženskej a ideologickej neutrality a nezávislosti štátnej moci a jej orgánov. Politickí predstavitelia, uprednostňujúci jednu skupinu či organizáciu na úkor tých ostatných by sa skôr alebo neskôr dostali do područia moci a záujmov takýchto skupín, stali by sa nesvojprávnymi figúrkami v rukách vplyvných zoskupení, sledujúcich len a výhradne svoje parciálne záujmy a ciele. Je možné súhlasiť s vyjadrením a zároveň aj varovaním I. Šimka, podľa ktorého „Pokušenie využiť duchovnú moc na dosahovanie pozemských politických cieľov, ale i naopak, úsilie svetskej moci vtiahnuť duchovnú moc do politických zápasov aby pozhnala také či onaké riešenie, to je hrozba ohrozujúca ako sféru politiky, tak i Cirkev“ (Šimko, 1994, s. 101).

Vzťahy medzi štátom a cirkvami ako aj charakter a obsah štátnej cirkevnej politiky v podstatnej miere ovplyvňovanej záujmami katolíckej cirkvi a postojmi jej predstaviteľov, podľa teoretika M. Kusého smerujú „k pretvoreniu Slovenska na akýsi klerikálny štát, čo je nutné považovať za veľké nebezpečenstvo. Náš občiansky štát by mal ostať mimo všetkých cirkví a konečne by malo prísť k definitívnej odluke cirkví od štátu. Jedna zo základných požiadaviek VPN na námestiach v pros-

pech cirkví bolo to, aby nebola podriadená štátu. Dnes to žiadame z opačného hľadiska – aby táto cirkev nemala až taký vplyv na náš štát“ (Kusý, 2004, s. 9 – 10). Čo sa týka intenzity a rozsahu vplyvu katolíckej cirkvi na štát a smerovanie vývoja verejnej sféry, M. Kusý v svojom rozhovore pre časopis TV OKO konštatuje, že je veľmi silný a nespochybniteľný, pretože „sa tu zavádza povinné vyučovanie náboženstva do škôl, ovplyvňujú sa zákony, keď sa prijala Vatikánska zmluva, ktorá determinuje celý rad oblastí v prospech katolíckej cirkvi – počnúc katolíckymi útvarmi v armáde, polícii, vo väzniciach a nemocniciach. To všetko narúša (presnejšie povedané, podstatným spôsobom potláča – Š. S.) sekulárny charakter nášho štátu“ (Kusý, 2004, s. 10). K podobnému názoru prichádza aj teoretik P. Berger, podľa ktorého „v celkovom úhrne má náboženstvo pre občianskosť skôr negatívne dôsledky – to znamená, že náboženstvo má častejšie sklon vytvárať konflikty ako v rámci spoločnosti, tak navonok vo vzťahu k spoločnostiam iným“ (cit. podľa Geremešová, 2013, s. 71). Silnejúce tendencie klerikalizácie slovenskej spoločnosti a činnosti jej politických predstaviteľov nie sú výsledkom náhodných a nepremyslených postupov a rozhodnutí, naopak sú dôsledkom plánovanej a cieľavedomej činnosti katolíckej cirkvi, ktorá krok za krokom a za výdatnej pomoci politických reprezentácií realizuje opatrenia smerujúce k postupnému ovládnutiu verejného priestoru. Jednou z ciest dosiahnutia tohto zámeru bola aj realizácia dokumentu Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2007 – 2013, ktorý vytýčil základné body a oblasti evanjelizácie Slovenska, cieľom ktorej je, vychádzajúc z obsahu daného dokumentu,

mravná obroda národa a spoločenských vzťahov. V skutočnosti predstaviteľom katolíckeho kléru ide hlavne o obnovu ich privilegovaného postavenia, posilnenie ich vplyvu na politické a spoločenské dianie a v neposlednom rade o prinavrátenie a získanie hnutelného a nehnuteľného majetku, zabezpečujúceho im potrebné finančné zdroje a pomerne rozsiahlu hospodársku moc v štáte.

Literatúra:

- DÁNYI, O. – BAĽALA, M.: Recidívy klerikalizmu. Slovenská republika a Vatikánske zmluvy. Vydavateľstvo: autori vlastným nákladom. Bratislava, 2006.
- FICO, R.: Prehnane ústretová zmluva s Vatikánom. Dostupné na: <http://www.Cassovia.sk/korzar/archiv/clanok.php3?sub=21>. 12. 2000
- GEREMEŠOVÁ, G.: Náboženstvo ako verejný ak-tér – nezastupiteľná úloha výučby základov religionistiky pri formovaní občianskych kompetencií študenta strednej školy. In: DUDINSKÝ, V. (ed.): Občianske kompetencie ako súčasť kľúčových kompetencií žiaka strednej školy. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. Prešov 2013, s. 70 – 79.
- KUSÝ, M.: Rozhovor. In: TV OKO, č. 50., 10. 12. – 16. 12. 2004.
- Základom vzťahov štátu a katolíckej cirkvi bude základná a ďalšie čiastkové zmluvy, nie konkordát. In: SME, roč. 50, č. 166., 1997. Redakčný článok.
- ŠIMKO, I.: Čas pravých činov. Bratislava: Vyd. Charis 1994.
- TÍŽIK, M.: Náboženstvo vo verejnom živote na Slovensku. Bratislava: Sociologický ústav SAV 2011.